

STUDIEHANDLEDNING

Att läsa skönlitteratur

Lättläst version

Innehåll

Att läsa skönlitteratur 3

Första träffen 4

Andra träffen 6

Tredje träffen 6

Att läsa 7

Till dig som är cirkelledare 13

Ordlista 17

Att läsa skönlitteratur

Att läsa skönlitteratur är att ta del av en annan värld.
Med ordens hjälp kan vi förflytta oss
i både tid och rum.
Vi får ta del av hur andra tänker och känner.
Vi kan uppleva historier och händelser som
ligger långt ifrån de liv vi lever här, idag.
Eller så kan vi känna igen oss själva i det
som vi med om, här och nu.

Att prata om skönlitteratur ger oss andra människors
upplevelser av det som vi själva har läst.
Hur man upplever en text är inte givet eller färdigt,
det sker i mötet med läsaren.
Det som väcker glädje, lust och nyfikenhet
hos en person kanske någon annan
tycker är tråkigt.
Genom att sätta ord på upplevelsen av en text
kan vi dela med oss av det som den har väckt hos oss.

I en studiecirkel som har skönlitteratur som ämne
möts vi kring berättelsen och hur man kan tolka den.
Tillsammans får vi flera upplevelser
och ökar vår förståelse för det alla människor delar:
livet självt.

Första träffen

Den allra första gången ni träffas i cirkeln finns det några saker som är viktiga att tänka på. En av dem är att presentera er för varandra, en annan vad ni vill ska hända på träffarna.

Gör en presentation där ni talar om för varandra vad ni heter.
Berätta kortfattat om en karaktär från en bok eller en film som har gjort stort intryck på er.
Berätta också varför du blev så berörd.
Det är inte viktigt att prata länge.
Det är viktigare att alla får komma till tals.

En studiecirkel i skönlitteratur kan se olika ut.
En del cirkelar väljer att läsa en bok under en längre tid, med ett eller ett par kapitel i taget per träff.
Andra väljer att läsa en hel bok och ha en träff om den.
Sen väljer de en ny bok och har nästa träff om den.
En del cirkelar väljer att läsa noveller.
Hur ska det se ut i er cirkel?

Deltagarnas förväntningar är viktiga.
Ta ett par minuter och skriv ned vilka förväntningar ni har på cirkeln.
Sammanställ förväntningarna och spara dem till den sista träffen.
Då ska ni gå tillbaka och prata om det som ni ville med cirkeln har blivit så som ni tänkt.

Att välja bok är en viktig uppgift.
Kanske är den bok ni ska läsa redan vald.
Om den inte är vald, hur ska ni göra för att få fram förslag på böcker?
Leta på bibliotekets hemsida eller i tidningarnas recensioner av böcker.
Fråga vänner och bekanta för att få tips på böcker som kan vara intressanta.
Hur ska ni göra för att välja bok? Diskutera med varandra.

Att studera skönlitteratur tillsammans

Varje deltagare läser boken själv mellan träffarna.
 I den egna läsningen finns det saker
 att fundera över och göra anteckningar kring.
 Här får du läsa mer om hur du kan tänka
 medan du läser den text ni har kommit överens om.
 Det handlar om dina upplevelser av texten
 men också om sådant som:

- Handling
- Karaktärer
- Miljöer
- Konflikter
- Tid
- Tema/budskap
- Tempus
- Textens uppbyggnad
- Gestaltning
- Bildspråk
- Användning av sinnen
- Berättaren och författarrösten

Tanken är att underlaget ska vara en hjälp
 för er i läsningen.
 Kanske finns det andra saker som ni tycker är viktiga,
 saker som inte nämnts i den här texten
 och som ni vill göra plats för.

I en cirkel är det viktigt att alla får möjlighet
 att komma till tals och även bli lyssnade på.
 I det gemensamma samtalet får vi kunskap och utvecklas.

Gör en runda

Börja med att göra en runda,
 det vill säga att gå laget runt. Låt var och en berätta
 om sin upplevelse av det ni läst.
 Bestäm ett antal minuter i förväg som var och en pratar,
 som förslag fem till sju minuter.
 Ett visst antal minuter ställer krav
 på den som ska berätta om sin upplevelse.
 Tänk igenom i förväg vilka saker som är
 viktigast att lyfta fram. Ta det viktigaste först
 och berätta utifrån det.
 Låt den som har ordet få tala färdigt och
 avbryt inte. Ställ inga frågor nu.
 De som inte har ordet kan göra anteckningar
 för att minnas om det är saker som han eller hon
 vill återvända till.

När ni har gått laget runt är det dags för en gemensam diskussion. Kanske pratar ni så mycket att ni behöver någon som gör en talarlista eller kanske kan en gemensam diskussion flyta på utan en talarlista. Den gemensamma diskussionen kan utgå från sådant som någon har sagt tidigare och som ni vill kommentera eller diskutera vidare. Ni kan också välja ut någon eller några saker i texten som ni särskilt vill fokusera på. Det kan vara handlingen, karaktärerna eller miljön.

Till nästa gång

Bestäm vad ni ska läsa till nästa gång.

Andra träffen

Återkoppla till den första träffen. Finns det frågor och funderingar som ni behöver prata om?

Använd samma metod som den första träffen: Först en runda där var och en kommer till tals om texten ni läst. Efter det en gemensam diskussion. Bestäm vad ni ska läsa till nästa gång.

Tredje träffen

Återkoppla till den tidigare träffen. Finns det frågor och funderingar ni behöver prata om?

Använd samma metod som vid tidigare träffar: en runda där var och en kommer till tals om texten ni läst och efter det en gemensam diskussion. Bestäm vad ni ska läsa till nästa gång.

Om det här är den sista träffen ska ni också göra en utvärdering.

Gå tillbaka till de förväntningar
ni skrev ner när cirkeln började.
Har det blivit som ni hoppats och trodde att det skulle bli?
Om inte, varför? Är ni nöjda med cirkeln?
Kunde något ha blivit gjort på ett bättre sätt?

Att läsa

När du som läsare börjar att läsa texten
är det lätt att sjunka rakt in och bara följa med.
Men i en cirkel är en av poängerna
att du ska fundera över texten
tillsammans med andra.
Därför behöver du vara en uppmärksam läsare.
Ett första steg är att skriva ned
det du tänker medan du läser.
Glöm inte att skriva numret på sidan
så du kan gå tillbaka senare.
Vad väcker texten för känslor,
tankar och idéer hos dig?
Låt kommentarerna vara spontana.

Tycker du om texten? Vad gör att du tycker om den?
Var specifik och leta upp några ställen
som du tycker om.
Förklara varför du tycker om de ställena.

Tycker du inte om texten?
Vad gör att du inte tycker om den?
Var specifik och leta upp några ställen
som du inte tyckte om.
Förklara varför du inte tycker om de ställena.

Handling

Vilken är handlingen i berättelsen?
Försök att sammanfatta den kortfattat
för dig själv, i ett par meningar.

Karaktärer

I en skönlitterär text finns det oftast flera karaktärer.
En karaktär kan vara en person, men det kan
också vara ett djur eller en robot.

Vilka är de tre till fem viktigaste karaktärerna i berättelsen?
Hur beskriver författaren att de ser ut?
Hur beskriver författaren dem till det inre, deras tankar och drömmar?
Fundera över vilka relationer de olika karaktärerna har till varandra. Kärlekspar, förälder och barn, arbetskamrater eller kanske ovänner?

Är det någon av karaktärerna som är tydlig huvudperson i berättelsen?

Miljö

I vilken eller vilka miljöer utspelar sig berättelsen?
Ibland skildrar författaren miljön genom att beskriva den, ibland skildras miljön genom något som karaktärerna upplever.
Vilka sätt att skildra miljö finns i den text som du har läst? Ge några exempel.
Vilket sätt att skildra miljö tycker du om som läsare?

Konflikt

Oftast behövs en konflikt för att en skönlitterär bok, film eller teateruppsättning ska väcka nyfikenhet hos läsaren eller åskådaren.
En konflikt kan ske öppet mellan två personer.
En konflikt kan också ske inom en människa som slits mellan olika val.
Vilken är konflikten i texten? Hur kan man beskriva den?
På vilket sätt märker man att det finns en konflikt?

Det kan också finnas flera, olika konflikter i en text.
Fundera över vilken som är den största konflikten och vilka konflikter som är mindre än den stora konflikten.
På vilket sätt märker man att det finns olika konflikter?

Tid

I vilken tid utspelar sig berättelsen?
 Är det nutid eller för länge sedan?
 Finns det någonting i texten som gör
 att läsaren vet vilken tid det är?
 Ett exempel kan vara historiska händelser
 som berättar att texten äger rum ett visst årtal.
 Skriver författaren ut årtal, månader
 eller särskilda dagar?
 Under vilken eller vilka årstider
 utspelar sig berättelsen?

Är tiden kronologisk? Det betyder att
 berättelsen startar vid en viss tidpunkt
 och sedan rör sig framåt.
 Eller gör berättelsen nedslag vid olika
 årtal och tidpunkter i en ordning
 som inte är kronologisk?
 Hoppas berättelsen fram och tillbaka i tiden?

I en del berättelser är återberättande viktigt.
 Berättelsen är i nutid men återblickarna
 är en viktig del av texten.
 Finns det i den text du läst?

Tema/budskap

Har berättelsen ett tema,
 det vill säga finns det ett budskap i den?
 Budskapet behöver inte vara samma sak
 som konflikten. Konflikten kan användas
 för att få fram temat.
 Vilket eller vilka teman tycker du
 att det finns i den lästa texten?

Upplever du att författaren har ett ärende
 eller syfte med sin text?
 I så fall, vilket skulle det kunna vara?

Tempus

Tempus är ett namn för olika tidsformer.
Det visar om något hände idag eller igår
eller om det ska hända.

Det tempus som en berättelse
är skriven i får betydelse för hur den
som läser berättelsen upplever den.

En text som är skriven i presens,
”jag går över tröskeln”,
kan upplevas som mer intensiv och närvarande
än en text som är skriven i
preteritum (tidigare kallat imperfekt),
”jag gick över tröskeln”.

I vilket tempus är den berättelse som du har läst skriven?
Skulle texten upplevas annorlunda
om den var skriven i ett annat tempus?

Textens uppbyggnad

Titta på texten och se om du kan se
hur den är uppbyggd. Börja med att
först titta på hur berättelsen inleds.
Vad händer på den första sidan?
Vilket är anslaget för berättelsen?
Ofta kliver vi rakt in i en berättelse, men inte alltid.
Hur ser det ut i den text du har läst?

Vad kommer efter den första inledande delen
av berättelsen? Hur slutar texten?

Finns det någonstans en stor
avgörande händelse i texten, något som
gör att huvudpersonen förändras?
Det brukar kallas för vändpunkt.
En stor vändpunkt brukar innebära att
huvudpersonen inte längre kan gå tillbaka
till den situation som han eller hon var i tidigare.
Någonting har förändrats och
får konsekvenser för karaktären.
Kan du se någon sådan vändpunkt i texten?

Gå vidare och titta på textens uppbyggnad
på meningsnivå. Är meningarna korta eller långa?
Korta meningar skapar ofta en känsla av högt tempo.
Långa meningar, med bisatser, sänker tempot.
Stämmer det med den text du läst?

Gestaltning

Gestaltning brukar beskrivas som att ge något form och mening genom att visa upp det. Ett sätt att hitta gestaltningen i en litterär text kan vara att ställa sig frågan: Hur visar det sig? Leta reda på några ställen där författaren får fram känslor, händelser och upplevelser. På vilket sätt gör författaren det? Påverkar det hur du lever dig in i karaktärerna?

Bildspråk och sinnen

Finns det bilder och liknelser som gör att karaktärerna och historien får liv? Leta reda på ett par bilder eller liknelser. Vad ger de dig för upplevelse?

Sinnena är ett sätt för människan att uppleva saker. Syn, lukt, hörsel, smak och känsel ger oss information om vad som händer. Hur används sinnena i den berättelse du läst? Leta reda på ett par exempel. Vad framkallar de för känsla hos dig?

Berättaren och författarrösten

En författare gör en rad val när en berättelse ska skrivas. Ett av dem är om berättelsen ska berättas i jagform (första person) eller han/hon (tredje person där en karaktär är huvudperson). Det kan också vara en allvetande berättare som berättar historien och ger många olika karaktärer plats för att skildra historien.

I jagformen skildras handlingen genom en specifik person. Allting du läser och tar del av är skildrat genom den personens upplevelse.

Om författaren skriver i tredje person (han/hon) så brukar den personen vara huvudperson. Berättelsen kan skildras genom den personens upplevelser men det ger också författaren frihet att ibland kunna kommentera det som händer. Om texten du har läst är skriven i tredje person: har du då hittat någon bit i texten där du tycker att du ser att författaren, och inte karaktären, kommer in i texten och kommenterar det som händer?

Den allvetande berättaren vet allting om alla karaktärer och kan välja att skildra händelser ur olika personers perspektiv. Den allvetande berättaren kan också ställa sig ”bredvid” eller utanför texten och kommentera den. Om texten du har läst är skriven ur den allvetande berättarens perspektiv: har du stött på någon del i texten där du ser att författaren, och inte karaktärerna, kommenterar det som händer?

Att skriva en berättelse i andra person, med ett direkt du-tilltal, förekommer men det är ganska ovanligt.

Till dig som är cirkelledare

Den här delen är ett stöd för dig som cirkelledare och kursledare. Den innehåller praktiska tips när det gäller hur man leder en cirkel och förslag på upplägg av den. Välkommen som cirkelledare i ABF!

Hur arbetar man i en studiecirkel?

Kanske har du varit cirkelledare tidigare eller själv gått en studiecirkel så att du känner till grundtanken. Om inte så är det viktigt att du får en känsla för hur man arbetar i en studiecirkel.

Grundtanken är att alla i cirkeln delar med sig av sina kunskaper och att man lär sig tillsammans.

Demokrati och delaktighet är två viktiga delar i en studiecirkel. Alla ska kunna påverka och känna sig delaktiga i arbetet. Det är det arbetssätt som gör att många tycker att en studiecirkel är ett socialt givande, roligt och kreativt sätt att lära sig nya saker tillsammans.

Att tänka på innan cirkeln startar

Tillsammans med din kontakt på ABF går du igenom upplägget av studiecirkeln. Stäm av studiematerial, lokal och om det finns kunskap om deltagarna som är bra för dig som ledare att veta om. Kanske finns det sådant som kan vara bra att veta om dina deltagare i förväg. Till exempel kan det vara bra att veta om de kommer från en och samma förening eller om de har anmält sig via ABF:s kursprogram som är till för allmänheten.

Vad är viktigt i rollen som ledare?

För dig som ledare gäller det att skapa ett varmt och generöst klimat där alla känner sig delaktiga. Eftersom det som är speciellt med en studiecirkel bland annat är tid för reflektion och frågor så är det viktigt att du som ledare ger plats och tid för det. I början av varje träff bör du öppna för frågor från träffen innan. Det är också bra om du berättar om dagens arbete. I slutet av träffen är det också viktigt att du lämnar tid för reflektion och frågor.

I grupper brukar det oftast finnas några som har lättare än andra att uttrycka sig och ta plats. Som ledare är det din uppgift att se till att så många som möjligt deltar i samtalen. Frågor som "Är det här något du känner igen?" eller "Nu vill jag höra hur du tänker" är några inbjudande meningar till en person som sitter tyst.

En grupp utvecklas hela tiden och för en del tar det några gånger innan gruppen känns så trygg att de vill vara med i samtalen.

Försök att uppmärksamma alla i gruppen. Det är ett bra sätt att få deltagarna att känna sig sedda och som en viktig del av gruppen. Oftast är deltagarna nöjda, men det händer att någon ibland är missnöjd med ett beslut som gruppen har fattat tillsammans. Det bästa du kan göra som ledare då är att fråga varför personen inte är nöjd och sen lyssna. Går saken inte att lösa kan det ändå skapa ett lugn i gruppen genom att du har lyssnat på deltagaren som känt sig missnöjd. Deltagaren har blivit sedd.

Ett samtal där man kan fråga och prata om allt möjligt är bra när man ska lära sig nya saker. När en person vågar vara nyfiken,

vågar säga lite fel ibland
och vågar vara med i diskussioner
är utvecklande för hela gruppen.
Då du jobbar med en studiecirkel är det viktigt
att tänka på att din roll som cirkelledare
handlar om att skapa ett gott klimat
och en god stämning i gruppen.
Det är också viktigt att vara kunnig i ämnet
som cirkeln handlar om.
Du behöver inte kunna allt som ledare.
Att själv visa att du behöver ta reda på saker
och lära dig mer betyder att du skapar
ett klimat i gruppen som säger att det är okej
att inte veta allt.

Praktiska saker att tänka på

Det finns en del praktiska saker
att tänka på som cirkelledare.
Du ska fylla i närvarolistan,
på dator eller på papper.
Se till att den tekniska utrustning som krävs
för studiecirkeln finns på plats och fungerar.
Den första gången är det extra viktigt
att vara ute i god tid,
så att deltagarna känner sig välkomna.
Ställ iordning i lokalen.
Försök att sitta så att alla ser varandra.
När ni lämnar lokalen ska den vara i ordning.
Kom också ihåg att tala om för deltagarna
att det är ABF som arrangerar studiecirkeln.
Om det är genom en organisation
som cirkeln genomförs så talar du om
att det är den organisationen
i samarbete med ABF.
Organisationen kan till exempel vara en
fackklubb, PRO eller en patientförening.

Vad är en arbetsplan?

När man planerar hur man ska lägga upp
en studiecirkel gör man en arbetsplan.
Det är ett dokument som är
en bra grund för att man ska nå målet
med cirkeln.
Vare sig du gör arbetsplanen själv
eller använder den som finns

i det här häftet så är det viktigt att du stämmer av planen med deltagarna. Finns det andra upplägg som skulle vara möjliga? Finns det andra önskemål? När gruppen har enats om arbetsplanen och eventuella ändringar har gjorts så lämnar du en kopia till ABF.

Cirkelledarutbildning

Alla cirkelledare inom ABF har möjlighet att gå en cirkelledarutbildning. Det första steget är ett introduktionssamtal. Det andra är grundutbildning steg G. Det omfattar nio timmar. Efter det finns fördjupningskurser om till exempel lärande, gruppdynamik och att vara cirkelledare. Tala med din lokala ABF-expedition om du är intresserad av att gå en cirkelledarutbildning

ABFs verksamhetsformer

ABF har tre verksamhetsformer: studiecirkel, annan folkbildningsverksamhet och kulturprogram. I studiecirkeln deltar minst tre och högst tjugo deltagare, cirkelledaren inräknad. Cirkeln är på minst tre träffar med sammanlagt minst nio studietimmar (en studietimme = 45 minuter). I det som kallas annan folkbildningsverksamhet är formerna friare och flexibla. Här finns pröva-på-verksamhet, workshops, temakvällar, endags- och helgkurser. Kulturprogram framförs inför eller tillsammans med minst fem deltagare utöver studieförbundets ledare. Det kan till exempel vara föreläsningar, teaterföreläsningar, konserter eller debatter. Ett kulturprogram ska pågå i minst 30 minuter och vara gjort så att det bidrar till att skapa delaktighet, upplevelse och eftertanke.

Läs mer om ABF och ABF:s verksamhetsformer i foldern "Med i ABF". (Finns också på lättläst svenska.) www.abf.se/medlemsorganisation/

Ordlista

Anslag: kan betyda flera olika saker.

I det här fallet menar man sättet som en berättelse börjar på. Om det regnar och stormar i början av en berättelse kan man säga att anslaget är dystert eller hotfullt.

Berättare: Den person som i boken berättar berättelsen. Ibland tar det ett tag innan man som läsare förstår vem det är som berättar.

Bildspråk: Om en författare använder många liknelser i boken. Till exempel: "Hennes kyssar var som ett varmt sommarregn."
Eller om författaren är bra på att beskriva hur något ser ut.

Bisats: En del av en mening som inte kan vara en mening på egen hand.

Exempel: "En bisats är ingen fullständig mening, utan en del av en längre mening."
Där är "utan en del av en längre mening." en bisats.
En bisats kan tas bort utan att huvudsatsen ändras.

Författarröst: I en skönlitterär bok är det där man hör författaren själv tala.
Författarrösten står utanför de personer som finns i berättelsen.
Den kan kommentera det som händer.
Ibland kallas det för en "allvetande författarröst".
Då har författaren kontroll över saker som personerna i berättelsen inte vet själva.

Förväntning: En känsla av glädje när man tänker på en händelse som man har längtat mycket efter.

Gestaltning: Att ge någonting en form genom att visa upp det. Att skriva "Nils är rädd för att simma" är inte att gestalta. Att låta Nils stå på bryggan och inte våga hoppa i vattnet är att gestalta hans rädsla för vatten.

Gruppdynamik: Relationer mellan olika personer i en liten grupp. Relationerna påverkar varandra och bildar en gruppdynamik.

Huvudperson: Den som en berättelse handlar om.
Det kan finnas flera huvudpersoner i en bok, men oftast är det en person som man får lära känna mest.

Karaktär: Kan betyda flera saker. En persons karaktär säger något om hur den personen är; slarvig, smutsig, rolig. En karaktär i en bok är oftast en påhittad person.

Konflikt: Motsättningar mellan personer. Många böcker handlar om personer som vill olika saker eller har olika mål. Det finns energi och spänning i konflikter. Läsaren vill veta hur det ska gå och läser vidare. Konsekvens: Resultat eller effekt. Om du äter mycket mat är konsekvensen att du blir mätt.

Kritiker: Den som gör en recension av en bok eller något annat konstnärligt. Se även: recension nedan.

Kronologisk: Ordnat eller berättat i den ordning som det hände. En kronologisk berättelse börjar med det som hände först och fortsätter sedan i tidsordning.

Recension: När en kritiker talar om vad han eller hon tycker om en bok, en film, en teaterföreställning eller en konstupställning. En recension kan finnas i en tidning, på en blogg, i radio eller i tv. Om recensionen är positiv betyder det ofta att boken säljer mer i bokhandeln.

Reflektion: När man funderar över något genom att prata eller skriva om det eller tänka på det.

Sinnen: Vi har fem sinnen: syn, hörsel, känsel, lukt och smak. I en bra berättelse använder författaren alla sinnen för att beskriva det som händer.

Skönlitteratur: Berättelser och andra texter som är skrivna med konstnärliga mål. Det kan vara påhittat, fiktion, men behöver ändå inte vara lögn.

Formen för skönlitteratur kan se olika ut:
det kan vara en berättelse (prosa),
en dikt (lyrik), en teaterpjäs (dramatik) eller
en essä, en text om ett särskilt ämne.
Facklitteratur handlar om fakta.
Det är ett slags motsats till skönlitteratur.

Talarlista: En lista med namn på de som ska tala.
Man talar i den ordning som man står på listan.

Tema: Kan betyda olika saker. När man pratar om skönlitteratur betyder det oftast: Det som en berättelse handlar om. Temat för en bok kan till exempel vara döden eller kärlek mellan syskon.

Tempus: Namn på de olika tidsformer som man bildar av ett verb, det som någon gör.
Presens av verbet Gå är ”jag går”.
Preteritum, imperfekt, dåtid av verbet gå är ”jag gick”.
En skönlitterär bok kan vara skriven i olika tempus.

Workshop: Ordet betyder egentligen verkstad.
En grupp personer tränar något praktiskt, ibland under flera dagar.
Inom forskning kan en workshop användas för att hitta kunskap så att man kan lösa ett visst problem.

ABF är Sveriges ledande studieförbund.

Vi bedriver verksamhet i Sveriges alla kommuner.
Hos ABF samlas människor i studiecirklar för att lära, diskutera och skapa tillsammans.
Vår grundsyn är alla människors lika och unika värde.
www.abf.se

Att läsa skönlitteratur

Den här studiehandledningen innehåller en planering för studiecirklar som läser skönlitterära texter. I den finns förslag på hur cirkeln kan arbeta. Det finns också förslag på saker att tänka på vid läsning.

Gå en cirkel hos ABF och lär dig tillsammans med andra!

www.abf.se